بتمن ششم بدون کتی هولمز

نمایش پنجمین قسمت مجموعه فیلم های بتمن که در واقع یک پیش داستان روشنفکرانه بر کلیت ماجرا است با استقبال فراوان تماشاگران و منتقدان روبرو شد هرچند فیلم مخالفان سرسختی هم دارد که به از دست رفتن فانتزی بتمن معترضند اما به هر حال کار کریس نولان چنان موفق بوده که برادران وارنر به دنباله ای دیگر چراغ سبز تولید نشان دهند.

فیلم تازه را هم نولان کارگردانی خواهد کرد و به نظر می رسد به جز کتی هولمز، سایر بازیگران اصلی این قسمت در فیلم تازه حاضر باشند. آنچه البته فعلا به دغدغه فیلمنامه نویسان و خود استودیو بدل شده انتخاب کاراکتر منفی و بازیگر آن است که پروسه ای پیچیده خواهد داشت.

رؤیا تونهالی در نمایی از فیلم «ماهی ها عاشق می شوند»

عکس: مسعود الشری

مرور فعالیت های گروه سینمایی آسمان باز از آغاز تا امروز

مأموریت: غیر ممکن

خسرو نقیبی

هنوز یک سال هم از روزی که نام «آسمان باز» برای نخستین بار شنیده شد نگذشته است اما در همین مدت کوتاه، تقریباً هفته ای نبوده که خبری حول و حوش این نام شنیده نشود. نامی که سیدضیا هاشمی به عنوان مسؤول گروه نمایش فیلم های مخاطب خاص روی این گروه گذاشت تا نام پیشین، مخاطبی را پس نزند؛ هرچند آسمان باز، خودش هم واژه ای عاریتی بود که نعل به نعل از عبارت open sky اقتباس شده بود؛ نام سینماهایی که فیلم های هنری تر جهان را در چند کشور به نمایش می گذارند.

گروه سینمایی آسمان باز در کارنامه نه چندان طولانی مدتش جنجال های زیادی را به همراه داشته است و مخالفان و موافقان فراوانی را هم. دلایل و برهان های طرفین هم بسیار است اما آنچه مسلم به نظر می رسد اینکه این شکل نمایشی در کنار ایجاد یک سری فرصت، فرصت سوزی های فراوانی هم داشته است. مهم ترین اتفاق درباره آسمان باز اما، یک چیز است. این که برخلاف تجربه های کوتاه مدت گذشته، این بار همه چیز روی برنامه پیش می رود و جز یکی دو تغییر کوچک، همه چیز همان گونه ای است که هاشمی حدود یک سال قبل برای آن برنامه ریزی کرده بود. آسمان باز تاکنون بیش از ده فیلم که عمدتاً بایگانی شده بودند را نمایش داده است و این اتفاق، در سینمایی که سقف اکرانش از عدد ۵۰ تجاوز نمی کند، به هر حال یک گام رو به جلو و یک موفقیت است.

مأموریت: غیرممکن

در پاییز سال گذشته سیدضیا هاشمی در شرایطی مسؤولیت اکران گروه مخاطب خاص را پذیرفت که می دانست پشت سرش چندین ناکامی در مقاطع مختلف وجود دارد. فیلم های این گروه برخی چندین سال در بایگانی مانده بودند و هیچ سینمایی حاضر به اکرانشان نبود و در کنار این مسأله، برای برخی از خود فیلمسازان هم، مسأله اکران در داخل مرزها، چندان اهمیتی نداشت. فیلم های جشنواره ای غیرجایی که به هرحال نامشان در فهرست هر ساله «آنها که رنگ پرده را به خود ندیده اند» ثبت شده بود: «از ابتدا که قرار شد گروه مخاطب خاص فعالیت خود را آغاز کند، پیش بینی می کردیم که مشکلات فراوانی داشته باشیم، از جمله این که این فیلم ها فاقد متریال لازم هستند، یعنی حتی بعضی از آنها عکس سر صحنه نداشتند و یا فاقد امکانات برای تیزر بودند و هستند. از ۲۰ فیلم متقاضی، ما به ۱۰ تا ۱۲ فیلم رسیدیم که از عوامل آنها دعوت کردیم امکاناتشان را بیاورند، منتهی دسترسی به عوامل این فیلم ها هم خودش معضل و پدیده ای است، عده ای از آنها در مسافرت های خارج از کشور هستند و یا عده ای با جدیت پیگیری نمی کنند؛ بنابراین برای نمایش این فیلم ها به یک زمان بندی بیشتر نیاز داشتیم، چون تبلیغات آماده سازی همه این فیلم ها، به اندازه یک فیلم تجاری، وقت لازم دارد.» این حرف های هاشمی در آن مقطع نشان می دهد که او برای سرو سامان دادن به این شکل از اکران، با چه موانعی روبرو بوده است.

در همان روزها بود که در نخستین گام، قرار شد نام گروه عوض شود تا شاید نحوست نام سابق دست از سر فیلم ها بردارد و گروه بتواند به طور ممتد به کارش ادامه دهد: «در هر کشوری گروه های سینمایی تقسیم بندی ها و اسم هایی دارند و ما فکر کردیم مخاطب خاص اسم خوبی نیست. بنابراین تصمیم گرفتیم یک اسم انتخاب کنیم که مخاطب این گروه را فعال کند، نه اینکه با شنیدن اسم مخاطب خاص، قید آمدن به سالن را بزند. اکران این نوع فیلم ها همیشه سرهم بندی بوده، اما نمی خواهیم فیلم ها این گونه اکران شوند، بلکه باید همانند فیلم های سینمای حرفه ای به نمایش درآیند و در عین حال، حاضر نیستم کاری را از روی سلب مسؤولیت و تکلیف به پایان برسانم.» این حرف ها نشان از آن داشت که هاشمی تصمیم گرفته ماموریتی غیرممکن را ممکن کند؛ موانع آغازین نشان دهنده همین مسأله بود.

گام اول: چند تار مو

ایرج کریمی نخستین فیلمساز پیشگام در زمینه اکران گروه سینمایی آسمان باز بود و البته بعدها به اولین معترض هم بدل شد. همه چیز در واقع از زمانی شروع شد که اکران پیش بینی شده به تعویق افتاد. چندتار مو به عنوان اولین فیلم جذابیتی برای دست اندرکاران نداشت و آنها هنوز عادت نکرده بودند که این فیلم ها در فاصله دو هفته با سه هفته عوض خواهند شد. از سوی دیگر سالن های درنظر گرفته شده برای این گروه سینمایی، اکثراً خصوصی نبودند. سینما فرهنگ ۲، سینما فلسطین ۲ و سینما ایران ۲ در شرایطی چندتار مو را با چند هفته تعویق به نمایش درآوردند که بعدها در زمان بالازدن اختلافات، هاشمی عنوان کرد که سینما فرهنگ از اکران فیلم سر باز می زده است. به هرشکل چندتار مو به نمایش درآمد و ایرج کریمی ضمن انتقاد از سینما فرهنگ بابت گرفتن یک پنجشنبه و جمعه از فیلم، از مدیریت هاشمی تقدیر کرد. حرف هایی که دو هفته بعد کاملاً عوض شد و کریمی همه را متهم کرد که می خواسته اند فیلم را از سر خودشان باز کنند: «من مصرانه، خواستار احقاق حق این فیلم هستم. با وضع فعلی سینما و با این اتفاقات، در شرایطی قرار گرفته ایم که باید حسرت دوران آقای بهشتی و حمایت از سینمای اندیشمند را خورد.»

چندتار مو نمایش موفقی نداشت. فیلم در دو هفته ای که نمایش داده شد کمتر از ده میلیون تومان فروخت هرچند این رقم چندبرابر بیشتر از فروش فیلم نخست کریمی یعنی از کنار هم می گذریم در سینماهای آزاد بود و هاشمی هم بعدتر در پاسخ به انتقادهای این کارگردان، همین مسأله را عنوان کرد. نمایش

گروه سینمایی آسمان باز در کارنامه نه چندان طولانی مدتش جنجال های زیادی را به همراه داشته است و مخالفان و موافقان فراوانی را هم. دلایل و برهان های طرفین هم بسیار است اما آنچه مسلم به نظر می رسد اینکه این شکل نمایشی در کنار ایجاد یک سری فرصت، فرصت سوزی های فراوانی هم داشته است

چندتار مو هرچند موفق نبود اما به هرحال گام اول گروه آسمان باز با موفقیت در اجرا و با برنامه ریزی مشخص برداشته شد.

حواشی: ارجح بر اصل

در کنار مسأله اکران، نکات دیگری هم بود که باید پیگیری می شد. یکی از این مسأله ها شکل تبلیغات فیلم ها بود که هاشمی را در دو سه مقطع به پاسخگویی واداشت. در مرحله اول بیل بوردهایی در سطح شهر دیده شد که روی آنها تبلیغات گروه آسمان باز به چشم می خورد. در واقع بیل بوردها نه به یک فیلم که به چهار فیلم آینده آسمان باز اختصاص داشتند؛ «هدف ما این بود که از روش های مرسوم و معمولی که پیش از این استفاده می شد، استفاده نکنیم و در عین حال مدنظر داشتیم با این نوع تبلیغ، کل گروه نمایش دهنده و سینماها را تبلیغ کنیم، نه اینکه فقط برای یک فیلم خاص اطلاع رسانی کرده باشیم.»

در کنار این بیل بوردها و در این مقطع، هاشمی به تبلیغات تلویزیونی نیز امید بسته بود: «آنونسی برای این گروه آماده شده و بزودی از تلویزیون پخش خواهد شد. این آنونس نیز به نوعی تبلیغ مجموعه گروه «آسمان باز» خواهد بود.» اما چندهفته بعد و با عدم همکاری تلویزیون، هاشمی مجبور شد شکل های دیگری از تبلیغات را درنظر بگیرد که برخی اجرا شدند و برخی هنوز در مرحله حرف باقی مانده اند: «اصولاً اعتقاد نداریم که فیلم های گروه آسمان باز، نیاز به تبلیغات تلویزیونی دارند، چون ما نباید همه اقشار مردم را برای تماشای فیلم های این گروه دعوت کنیم چون ممکن است توی ذوق شان بخورد و منجر شود صندلی سینما را پاره کنند! اصولاً اعتقاد دارم باید بر روی مخاطبین خود این گروه که علاقه مندان سینما و قشر دانشجو هستند دست بگذاریم و به همین منظور نیز بروشور اکران فعلی و چند ماه آینده را آماده کردیم تا در سینماها و محیط های فرهنگی، دانشگاهی توزیع شود. مخاطبین این گروه، عمدتاً روزنامه خوان هستند و از این طریق می توان آنها را مطلع کرد.» از طرح های اجرانشده هم این بخش از حرف های هاشمی پس از چندماه خواندنی است: «در عین حال در آینده ای نزدیک یک مجله تصویری به صورت CD و رایگان در اختیار افراد علاقه مند و دانشجویان دانشگاه ها قرار می دهیم چون معتقدیم مردم حوصله خواندن ندارند؛ همان طور که از آمار تیراژ روزنامه ها و کتاب ها مشخص است. در این مجله تصویری، تبلیغات و روند تولید این نوع فیلم ها، مصاحبه با عوامل مورد نقد و بررسی قرار خواهد گرفت و تصورمان این است که این نوع تبلیغات بیشتر جواب دهد.»

به این ترتیب سعی شد که گروه، مخاطب یابی اش را به سمتی ببرد که به آدم های مشخصی برسد. در همین زمان بود که طرح دیگری هم مطرح شد. نمایش فیلم هایی با مخاطب خاص و عام در این گروه و یک گروه سینمایی دیگر به شکل توأمان؛ برای آزمایش این تز، قدماگه برگزیده شد.

گام دوم: تجربه شکلی تازه

محمدمهدی عسگرپور مدیر سابق بنیاد سینمایی فارابی با حمایت تبلیغاتی تلویزیون به عنوان تهیه کننده فیلمش، امید زیادی به فروش بالای قدماگه داشت. نمایش توأمان قدماگه در دو گروه سینمایی البته واکنشی به فروش پایین چندتار مو تلقی شد اما این برنامه ریزی گویا از مدتی قبل تر انجام شده بود. در این شکل نمایش که هم از تبلیغات تلویزیونی بهره می گرفت و هم از تبلیغات آسمان باز؛ قدماگه چندهفته و تا زمان برگزاری جشنواره فیلم فجر روی پرده ماند و حدود ۱۰۰ میلیون تومان فروخت. رقمی که بعدتر ثابت شد گویا سقف این شکل از اکران در آسمان باز و یک گروه همزمان است. عسگرپور به عنوان دومین کارگردانی که فیلمش در گروه آسمان باز اکران می شود، هرچند به اندازه ابرج کریمی تند نرفت اما به هرحال از نمایش فیلمش در این شکل و شرایط راضی نبود: «موافق این زمان اکران و این گروه نیستم اما مطمئنم که آقای تخت کشیان به عنوان تهیه کننده فیلم و مسؤول گروه آسمان باز و مجموعه مدیران سینمایی، دل شان برای اکران «قدماگه» به اندازه من می سوزد.» شکل نمایش قدماگه تاحدی امیدواری ها را درباره گروه آسمان باز بیشتر کرد هرچند خیلی ها معتقد بودند که قدماگه تنها از سینماهای این گروه استفاده کرده و به واقع فیلم این گروه سینمایی نبود. روند نمایش فیلم ها در چند مرحله بعدی هم چنین چیزی را می گفت. آسمان باز دوباره به سقف اکران دوهفته ای بازگشت و عمده فیلم هایش با فروش های زیر ۱۰ میلیون تومان به کار خود پایان دادند. در فاصله پس از پایان جشنواره تا زمان آغاز اکران نوروزی، خاموشی دریا ساخته وحید موساییان اکران شد. یکی از همان فیلم هایی که به کلی اکران نشدنش در ابهام بود و برای همین، موساییان به نخستین کارگردانی بدل شد که از شکل نمایش فیلمش گلایه نکرد و البته، این بار دیگر بیل بوردهایی مستقل هم به فیلم اختصاص یافته بود.

گام سوم: اکران نوروزی و ...

سیمای زنی در دوردست با توجه به حضور ستاره ای چون لیلا حاتمی به عنوان برنامه نوروزی گروه سینمایی آسمان باز برگزیده شد. فیلمی که پس از دوسال رویارویی با مشکلات به واسطه سرمایه گذاران غیرسینمایی اش، توانسته بود رنگ پرده را به خود ببیند. سیمای زنی در دوردست به رغم خاص بودن، جذابیت هایی فراهنتی داشت که می شد با تکیه برآنها و اکران گسترده تر برای فیلم فروش بیشتری را هم متصور شد و برای همین، شاید نخستین قربانی واقعی گروه این فیلم بود. چیزی که خود علی مصفا هم در مقام کارگردان هنگام اکران عمومی فیلم به آن اشاره کرد: «سیمای زنی در دوردست نسبت به تعداد سینمایی که در اختیار داشت و در مقایسه با فیلم هایی که تعداد بیشتری سالن در اختیار گرفتند، فروش قابل قبولی داشت. اکران فیلم در گروه آسمان باز مشکلی نداشت اما از زمان و مدت اکران فیلم راضی نیستم چون زمان خیلی کوتاه بود و این مدت نمایش، با توجه به تعداد سالنی که به این فیلم اختصاص دادند شرایط سختی ایجاد کرد و باید شرایط اکران و نمایش طولانی تر می شد.»

با این حال نخستین کارگردانی که پس از کریمی نوک تیز پیکان انتقاداتش را به سمت هاشمی و گروه آسمان باز گرفت، ناصر رفایی کارگردان فیلم امتحان بود. فیلم او پس از نمایش دوهفته ای عاشق مترسک و سکوت مطلق مهدی نوربخش به عنوان کارگردان، سومین فیلمی بود که از ابتدای سال تا نیمه اردیبهشت در گروه آسمان باز به نمایش درمی آمد: «برای ما خیلی خوشایند بود که همان سال فیلم را اکران کنیم اما اکران در آن سال مهیا نشد تا اینکه در سال بعد فضایی برای ما تعریف شد و از یک دسته بندی به نام فیلم های خاص نام برده شد و عده دادند فیلم در شرایط بهتری اکران می شود. همان دوره هم من با این اسم مخالف بودم و حتی هم اکنون اگر نیم نگاهی به فیلم هایی که در این گروه به نمایش در می آید بیندازید، متوجه خواهید شد که این فیلم ها هیچ سنخیتی با هم ندارند. به ما وعده دادند که فیلم با تبلیغات مناسب به نمایش درمی آید اما هیچ خبری از آن وعده ها نشد و حتی زمان اکران نیز غیرکارشناسانه در دو هفته بسته شد. در این شرایط، فیلم به نمایش در می آید که دیده نشود؛ در این شرایط نمایش فیلم ها در این گروه تنها برای رفع تکلیف کردن است.»

پس از نمایش امتحان حتی این سقف دوهفته ای هم برداشته شد و دو فیلم علیرضا امینی به مدت سه هفته به طور همزمان اکران شدند؛ یعنی یک هفته و نیم برای هر فیلم. امینی هم از دیگر کارگردانانی بود که گویا اعتراضی به این شکل نمایش نداشت و از همان گروه فیلمسازانی که هاشمی بارها عنوان کرده بود دوست دارند تنها فیلمشان روی پرده رود چرا که او هم به این شیوه نمایش واکنشی نشان نداد. به این ترتیب گروه آسمان باز از برنامه ای که از ابتدا تعیین کرده بود، تنها فیلم خواب تلخ را نمایش نداد و دیگر فیلم های دفترچه ابتدایی، همه به نمایش درآمدند. تقریباً در اوایل خردادماه بود که مسأله دیگری مطرح شد. راضی نبودن سینماداران از این شکل و روند نمایش فیلم ها؛ چیزی که از همان روزهای نخستین هم می شد حدس زد. برای همین بود که در یک اقدام سریع، سعی شد شکل نمایشی قدماگه برای دو سه فیلم پی گرفته شود تا سینماداران راضی شوند بار دیگر به ما راتن اکران پیایی بازگردند.

گام تازه: بازگشت

برای اکران های بلندمدت در دو گروه به شکل همزمان، سه فیلم برگزیده شدند که هر سه از تحسین شده ترین آثار سال قبل بودند و البته در دو فیلم از سه فیلم هم ستاره هایی حضور داشتند که تا حدی می توانستند استقبال از فیلم ها را تضمین کنند. این گونه شد که ماهی ها عاشق می شوند ساخته علی رفیعی به عنوان پیش قراول اکران تابستانی گروه روی پرده رفت، این هفته فیلم خیلی دور خیلی نزدیک بهترین فیلم جشنواره بیست و سوم فجر جایگزین آن می شود و تا پایان تابستان هم فیلم گیلانه ساخته رخشان بنی اعتماد در این گروه به نمایش درمی آید؛ این البته می تواند نوعی بازگشت به قبل هم تلقی شود. چراکه گروه آسمان باز از ابتدا با ایده نمایش فیلم هایی که هیچ انگیزه ای برای اکرانشان وجود ندارد، تشکیل شد و قرار نبود در آن فیلم هایی اکران شوند که خود می توانند حتی در شرایط بهتری رنگ پرده را ببینند. در واقع به نظر می رسد که اگر گروهی از کارگردانان، این گروه را قتلگاه فیلم های هنری در بخش نمایش می دانند، باید این آثار فیلم هایی را شامل شوند که دیگر امیدی به نمایش آنها وجود ندارد و صرف اکران شدن هم برای این فیلم ها مهم باشد. در چنین حالتی، این روزها باید شاهد نمایش فیلم باد ما را خواهد برد عباس کیارستمی در گروه سینمایی آسمان باز باشیم که برخلاف یکی دو کار بعدی او مشکلی هم به لحاظ نمایشی ندارد و در این چندسال تنها به صرف نداشتن سالن، پشت درهای اکران مانده و دوستداران این سینماگر نتوانسته اند به تماشای این فیلم او بنشینند.

اصل: ارجح بر حاشیه

در این چندماه هاشمی جدا از پاسخ های تلفنی و مقطعی، تنها یک بار به طور مفصل درباره انتقادات صورت گرفته شده از گروه و اعتراض های کارگردانان صحبت کرد: «همین حالا که بعضی از دوستان به این نحوه نمایش اعتراض دارند، عده ای از کارگردانان این نوع فیلم ها معتقدند اگر فیلم های شان یک هفته هم اکران شود خیلی خوب است. اما آن دوستان که تصور می کنند اگر یک فیلم بیشتر اکران شود چند میلیون بیشتر می فروشد، باید متوجه باشند که به چه قیمتی این اتفاق می افتد؛ به قیمت این که سینما، مخاطبین خود را از دست بدهد؟ ما این کار را نمی کنیم و حتی معتقدیم باید زمان را کم کرده و یک زمان واقعی را برای نمایش درنظر بگیریم، بنابراین ایده آل نمایش برای این گروه، هفته ای یک فیلم است.»

کارنامه هاشمی در این چندماه نشان می دهد که او واقعاً به این تلقی رسیده است چرا که فیلم های علیرضا امینی با میانگین نمایش یک هفته و نیم، ثابت کردند که تفاوت زیادی بین همین یک هفته و دو هفته هم وجود ندارد و البته مخاطبین ثابت فیلم های این گروه هم در چندماه فعالیت آسمان باز عادت کرده اند که هر دو هفته یک بار، می توانند فیلمی تازه را به تماشا بنشینند.

حالا به نظر می رسد که زمان تحقق دو چیز فرا رسیده باشد. اول پافشاری سیاستگذاران این گروه سینمایی برای حفظ برنامه نمایش فیلم هایی که به سختی می توانند اکران شوند و دوم، عمل به برخی برنامه هایی که تاکنون به تعویق افتاده است. یکی از این برنامه ها، همین حالا می تواند به نوعی برخی اعتراضات را پاسخ دهد؛ هاشمی در همان روزهای نخست در فهرست برنامه هایش از مرور فیلم ها در فواصل زمانی چندماهه در یک هفته خاص و در سانس های متوالی خبر داده بود. برنامه ای برای آن دسته مخاطباتی که در فرصت دو هفته ای ایجادشده نتوانسته اند فیلم ها را به تماشا بنشینند. این طرح که به نوعی یک هفته فیلم را با اکران دوم فیلم ها درآمیخته، تنها یکی از راهکارهایی است که حالا و پس از تثبیت گروه آسمان باز، می تواند گره گشای مسیر پیش روی این حرکت باشد.

گروه سینمایی آسمان باز در شرایط فعلی بیش از هرچیز، به حمایت همزمان بدنه دولتی سینما، سینماگران و مخاطبان نیاز دارد تا بتواند برخلاف حرکت های گذشته، غیرممکن را ممکن کند؛ مأموریتی که سیدضیا هاشمی به عنوان مدیر اجرایی آن، پیش تر هم نشان داده از پسش برخواهد آمد.